

Ks. dr hab. Maciej Olczyk
Zakład Teologii Moralnej, Duchowości i KNS
WT UAM w Poznaniu
Nauki teologiczne

**Recenzja osiągnięć Pani dr MARTY KOWALCZYK ubiegającej się o nadanie stopnia
doktora habilitowanego nauk teologicznych
zgodnie z wnioskiem przyjętym przez Radę Wydziału Teologicznego UWM w Olsztynie**

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Kandydatki

Pani Marta Kowalczyk, ur. 13.03.1976 r. w Elblągu,

- w roku 1999 otrzymała tytuł zawodowy magistra teologii w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie, afiliowanym do Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, na podstawie pracy pt. *Bóg cierpiący według księdza Wacława Hryniewicza* (1999 r.);
- w roku 2005 uzyskała licencjat z teologii dogmatycznej na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie;
- w roku 2007 uzyskała stopień naukowy doktora nauk teologicznych na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na podstawie rozprawy pt. *Życie i myśl religijna św. Mechtylidy von Hackeborn*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Edwarda Wiszowatego;

Podejmowała następującą aktywność zawodową:

- 2008-2010 r., 2012 r. – wykładowca w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu
- od 2010 r. – wykładowca na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
- od 2012 r. – specjalista ds. beneficjentów ostatecznych w Fundacji Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie

**2. Ocena osiągnięcia naukowego wymaganego przez prawo polskie od osoby
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego**

Podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych jest monografia autorstwa Pani dr Marty Kowalczyk zatytułowana *Święta Brygida Szwedzka i jej przesłania religijne w świetle objawień zawartych w „Revelationes”* [Verbinum 2015, ss. 322].

A) OPIS DZIEŁA, CEL, METODA BADAWCZA ORAZ UKŁAD

Opierając się na tekstach źródłowych oraz na dostępnych opracowaniach Autorka zaprezentowała postać św. Brygidy Szwedzkiej oraz dokonała analizy treści jej przesłań religijnych zawartych w objawieniach i wizjach mistycznych. Niewielka liczba opracowań w języku polskim na temat św. Brygidy skłoniła Autorkę do pochylenia się nad duchową spuścizną szwedzkiej mistyczki i podjęcia próby usystematyzowania treści teologicznych zawartych w spisanych widzeniach. Z tej racji Autorce należy się uznanie, iż odważnie podjęła się zadania wypełnienia pewnego braku jaki na gruncie polskiej teologii domagał się uzupełnienia. Autorka postawiła sobie za cel takie wyjaśnienie przesłań mistycznych, aby

umożliwić całościowe zrozumienie zawartego w nich przekazu religijnego, w czym pomóc miało uwzględnienie przywołanego w pracy kontekstu historycznego, pozwalającego lepiej zrozumieć epokę i wyzwania społeczno-religijne czasu, w którym żyła święta. Dodatkowym celem jaki przyświecał Autorce było pragnienie ukazania znaczenia duchowości kobiecej, duchowości mistycznej i praktycznej zarazem, mającej wpływ na bieg historii i życia Kościoła. Doniosły wkład kobiecej duchowości, często niedostrzegany i niedoceniany, domaga się z pewnością dowartościowania, do czego przyczynia się recenzowana publikacja. Św. Brygida Szwedzka jest dla Autorki nie tylko bohaterką historyczną. Postawa świętej oraz jej pisma mogą stanowić – zdaniem Pani dr M. Kowalczyk – inspirację dla dzieła „nowej ewangelizacji”, w którą aktywnie włączają się m.in. współczesne siostry brygidki, czerpiąc z duchowości swej założycielki. Powyższe motywy uzasadniają zatem trafność wyboru tematu pracy, wskazują na aktualność podjętej problematyki oraz na wartość obranego zagadnienia dla współczesnych badań teologicznych.

Podstawowym źródłem dla podjętej analizy stało się łacińskie dzieło *Revelationes Sanctae Brigittae*, przetłumaczone na język polski w XVII w. pod tytułem *Skarby niebieskich tajemnic to jest Księgi Objawienia Niebieskiego Świętej Matki Brygidy Szwedzkiej*. Autorka odwołuje się także do innych pism własnych Św. Brygidy, akt procesu kanonizacyjnego oraz żywotów świętej spisanych przez jej spowiedników, konsultantów teologicznych oraz innych autorów. Nawiązuje do opracowań, komentarzy oraz prac z zakresu historii Szwecji i Europy.

W toku prowadzonych badań Autorka posłużyła się metodą „analizy treści z uwzględnieniem kontekstu społecznego i historycznego” (s. 9). Na tej drodze, po zapoznaniu się ze zgromadzonym materiałem badawczym, zostały zeń wydobyte najważniejsze treści, które w następnej fazie zostały uporządkowane i poddane analizie. W myśl założeń przyjętej metody, istotnym dla czynionych analiz było właściwe odczytanie badanych tekstów w kontekście historycznym dziejów Szwecji i Europy oraz w relacji do osób i miejsc, w których mistyczka otrzymywała kolejne objawienia i wizje. Taka perspektywa umożliwiła pełniejsze uchwycenie i wyjaśnienie sensu oraz wpływu objawień św. Brygidy na kształtowanie się myślenia religijnego, teologii oraz postaw chrześcijańskich zarówno w średniowieczu, jak i w czasach późniejszych.

Rezultaty przeprowadzonych analiz Autorka uporządkowała w logicznym opracowaniu składającym się z sześciu rozdziałów.

W rozdziale pierwszym czytelnik zapoznaje się z panoramą warunków polityczno-gospodarczych i kulturowo-religijnych jakie panowały w Europie i w Królestwie Szwecji w czasach św. Brygidy. Poznaje również bliżej dworskie środowisko mistyczki, warunki bytowe, oraz rodzinne powiązania i zaangażowanie świętej w sprawy społeczne i polityczne.

Rozwinięcie wątku wieloaspektowej aktywności Brygidy Szwedzkiej znajdujemy w rozdziale drugim, który ma charakter biograficzny. Autorka kreśli w nim sylwetkę mistyczki, ukazując jej życie duchowe i aktywność społeczną, opisuje podróże do Ziemi Świętej i Włoch wraz z pojawiającymi się tam ekstazami i objawieniami, przywołuje dzieła pozostawione przez mistyczkę północy, takie jak dziedzictwo literackie, skomponowane modlitwy, założony przez Brygidę zakon Najświętszego Zbawiciela. Przywołane w tej części pracy wydarzenia pozwalają Autorce wnioskować, iż „postawa życiowa św. Brygidy, jej świadome, laickie a zarazem przesycone duchowością chrześcijańską spełnienie kobiecości, które przejawiało się w obowiązkach rodzinnych i sprawowanych również w królestwie, mniejszych społecznościach oraz w Kościele, może stanowić również współcześnie inspirację do funkcjonowania w świecie i podejmowania zdecydowanych prób do przemieniania go na lepszy” (s. 132).

Od rozdziału trzeciego rozpoczyna się teologiczna analiza prywatnych objawień szwedzkiej mistyczki. Autorka porządkuje analizowane treści w cztery zasadnicze obszary tematyczne, którym odpowiadają kolejne rozdziały rozprawy. Obszarami tymi będą: chrystologiczne aspekty objawień (r. III), eklezjologia w objawieniach (r. IV), rola sakramentów świętych (r. V) oraz mariologiczne aspekty badanych wizji (VI).

W rozdziale trzecim Autorka zajęła się chrystologicznymi aspektami objawień św. Brygidy. Poznajemy w jaki sposób Jezus objawił mistyczce tajemnicę Trójcy Świętej, jak dał się poznać jako Chrystus Król, objawił swoją misję Sędziego żywych i umarłych. W rozdziale tym zapoznajemy się z eschatologicznymi treściami objawień oraz wskazaniemi, jak powinno przebiegać życie doczesne, aby było dobrym przygotowaniem do wieczności. Wydobyte z objawień prywatnych treści Autorka zestawia z oficjalnym nauczaniem Kościoła i wykazuje ich zgodność z kanonami Składu Apostolskiego i Symbolu nicejsko-konstantynopolańskiego (por. s. 195).

Rozdział czwarty to zarys eklezjologii zawartej w objawieniach szwedzkiej mistyczki. Można ją usystematyzować w trzech grupach zagadnień: wspólnota żyjących, święci i aniołowie. Z przeprowadzonych analiz dowiadujemy się jakie zadania Chrystus przez Brygidę pragnął przypomnieć wiernym, jakie wady i wykroczenia duchownych piętnował, do czego wzywał władców świeckich i papieży. Kościół ziemski jawi się mimo swoich słabości jako święty, gdyż obok grzeszników tworzą go również Święci Pańscy (z którymi Brygida wchodziła w mistyczne dialogi) oraz aniołowie. W świetle wydarzeń historycznych można przyjąć, zdaniem Autorki, że objawienia mistyczki północy mogły przyczynić się do powrotu papieża z Awinionu do Rzymu i zapoczątkowania wielu pożądanych reform w Kościele (por. s. 215-216).

W rozdziale piątym poznajemy jak św. Brygida pojmowała rolę sakramentów świętych w życiu chrześcijanina. W doświadczeniach wizjach była mowa o znaczeniu chrztu i jego skutkach dla wierzącego, o pokucie i roli spowiednika, o Eucharystii, jej wartości oraz ważności pomimo sprawowania jej przez niegodnego szafarza, o kapłaństwie i małżeństwie. Podobnie jak w poprzednich rozdziałach Autorka stara się ukazać teologię objawień w łączności z oficjalnym nauczaniem Kościoła, wykazując zgodność treści mistycznych wizji z wiarą katolicką (por. s. 373).

Rozdział szósty poświęcony jest mariologicznym aspektom objawień szwedzkiej mistyczki. W przytoczonych wizjach Maryja jawi się jako rzeczniczka miłosierdzia Bożego, opiekunka porównana do „ogrodniczki świata” zatroskanej o duchowy wzrost w Bożym ogrodzie. Autorka rozprawy podsumowuje, że dla mistyczki północy „Maryja jest pierwszą wierzącą i pierwszą zbawioną chrześcijanką, Matką Kościoła, wniebowziętą i doskonałą wstawienniczką, odwołującą się do Miłosierdzia Bożego za wszystkimi powierzającymi się jej opiece dziećmi” (s. 294). Przywołanymi treściami objawień Autorka potwierdziła, że mariologia wizji szwedzkiej świętej pozostaje w syntonii z tradycją i nauczaniem Kościoła.

Zakończenie rozprawy zawiera syntetyczne przedstawienie wniosków końcowych wraz z ich praktycznym ukierunkowaniem. Zdaniem Autorki przybliżenie sylwetki oraz teologicznego przesłania objawień św. Brygidy może być dla współczesnych kobiet zachętą do aktywnego włączenia się w budowanie społeczeństwa szanującego ich godność i geniusz. Szczególnie ważną cechą mistyczki północy była umiejętność łączenia kontemplacji z odwagą inicjowania praktycznych działań na polu społecznym i politycznym.

B) OCENA MERYTORYCZNA I FORMALNA

Oceniając podjęty wysiłek intelektualny należy docenić włożony trud i ogrom pracy związany z analizą poszczególnych treści objawień, ich uprządkowaniem oraz usystematyzowaniem w kluczu teologicznym. Praca stanowi niewątpliwie ważny wkład w dziedzinie badań nad duchowością św. Brygidy ze szczególnym uwzględnieniem jej myśli teologicznej. Jest też wyraźnym znakiem rozwoju refleksji nad kobietą twórczością teologiczną, która domaga się większego dowartościowania. Autorka podjęła się prezentacji bogatego w treści przesłania płynącego z objawień, ukrytego często pod postacią obrazów, przenośni i porównań, które niejednokrotnie odczytywane fragmentarycznie lub wyrwane z kontekstu, były niewłaściwie interpretowane i traktowane instrumentalnie. Analiza treści przeprowadzona we właściwym kontekście historycznym oraz z odniesieniem ich do Magisterium Kościoła pozwoliła na stworzenie uporządkowanego obrazu przesłania z jakim Brygida pragnęła dotrzeć do współczesnego jej świata. Istotną zasługą Autorki jest zatem

próba całościowego ujęcia problematyki teologicznej zawartej w objawieniach, jak również dostarczenie argumentacji przeciw interpretacyjnym nadużyciom pojawiającym się w niektórych kręgach wyrywkowo traktujących treści objawień i bez właściwego przygotowania historycznego oraz teologicznego.

Recenzowane opracowanie charakteryzuje zasadniczo poprawność metodologiczna oraz merytoryczna. Sprecyzowany we wstępie cel badawczy został osiągnięty. Na wszystkich etapach pracy naukowej Autorka wiernie trzymała się przyjętej metody badawczej i konsekwentnie ilustrowała formułowane tezy poprawnie sformułowanymi przypisami. Zaletą opracowania jest umieszczenie w przypisach nie tylko odnośników do źródeł czy opracowań, lecz również zawarcie w nich objaśnień na temat osób, tła historycznego, szerszego kontekstu prezentowanych zagadnień. Autorka posługuje się poprawnym, komunikatywnym i zarazem fachowym językiem, świadczącym o wysokim stopniu umiejętności pisania prac o charakterze naukowym.

Od strony metodologicznej pojawia się pewne pytanie dotyczące zapisu przypisów cytowanego źródła *Revelationes*. Otóż, jak możemy wnioskować z wyjaśnień umieszczonych we wstępie, Autorka cytuje polskojęzyczne fragmenty *Revelationes* zaczerpnięte z *Skarbów niebieskich tajemnic...*, uwspółcześniając tekst staropolski (por. s. 8-10). Pozostaje zatem pytaniem otwartym, czy przywołując teksty polskojęzyczne, nie byłoby lepiej w przypisie odwoływać się do polskojęzycznego tytułu, zachowując bezpośredniość relacji: dzieło-cytat? Rygoryzm metodologiczny sugerowałby takie właśnie rozwiązanie. Starając się jednak wniknąć w intencje Autorki, można podejrzewać, że zależało jej na odnoszeniu się do *Revelationes* jako źródła, a polskojęzyczna wersja cytatów ma charakter „służebny” ze względu na czytelnika. Wydaje się, że pewnej precyzacji domagałby się w tym kontekście zapis na str. 10, mówiący o zastosowanej numeracji fragmentów źródła, gdy Autorka podaje, że chodzi o cytaty z *Revelationes Sanctae Brigittae*, tymczasem w tekście pojawiają się - jak rozumiem w świetle późniejszego wyjaśnienia w tym samym akapicie - polskojęzyczne cytaty ze *Skarbów niebieskich tajemnic...* (wiemy oczywiście, że chodzi o to samo dzieło).

Druga uwaga metodologiczna dotyczy zapisu niektórych pozycji w bibliografii. Otóż można zauważyć, że niektóre pozycje nauczania papieskiego opisane są z podaniem dokładnej daty wydania (dzień, miesiąc i rok) inne z podaniem jedynie roku wydania. Wydaje się również stosownym, aby hasła z Encyklopedii Katolickiej traktować jak artykuły dzieła zbiorowego, podając w zapisie autora hasła, jego tytuł oraz numery kolumn. Tytuły dzieł byłoby lepiej wyróżnić kursywą (tak jak ma to miejsce w przypisach).

Powyższe uwagi o charakterze metodologicznym nie mają znaczącego wpływu na całościową ocenę pracy, którą uważam za bardzo staranną, poprawną merytorycznie i metodologicznie oraz twórczą pod względem pomysłu jak i jego realizacji.

Wobec deficytu naukowych opracowań ukazujących myśl teologiczną św. Brygidy z uznaniem należy przyjąć opracowanie autorstwa Pani Marty Kowalczyk, które wykazuje znamiona samodzielnej, twórczej i ważnej dla refleksji teologicznej pracy naukowej. Recenzowana publikacja jest pracą źródłową, logicznie uporządkowaną, charakteryzującą się solidnością oraz przejrzystością przeprowadzonego wywodu. Jest dowodem naukowego doświadczenia Autorki, która z dużą swobodą i łatwością porusza się w obszarze prezentowanego przez nią zagadnienia. Problem badawczy został czytelnie określony we wstępie, a przyjęta metoda pozwala badaczce konsekwentnie zrealizować postawione zadanie, co potwierdza jej naukową dojrzałość oraz intelektualną dyscyplinę. Walorem pracy jest to, że nie jest ona jedynie opracowaniem opisowym czy referującym, lecz w twórczy sposób zestawia ona treści objawień mistyczki ze Szwecji z oficjalnym nauczaniem Kościoła, ukazując przez to ortodoksyjność przesłania analizowanych wizji. Mając na uwadze wszystko to, co zostało powyżej wyakcentowane należy stwierdzić, że **praca w całości spełnia wymogi stawiane pracom naukowym, wobec czego może stanowić podstawę do ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.**

3. Ocena aktywności badawczej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego

a) Publikacje

W świetle kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego określonych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (§ 3, § 4; § 5), należy stwierdzić, że spośród publikacji naukowych Habilitantki żaden nie ukazał się w czasopismach umieszczonych na listach Web of Science (WoS) czy European Reference Index for the Humanities (ERIH). Brak takich opracowań nie pozwala na określenie, ani liczby cytowań, ani indeksu Hirscha według bazy Web of Science, a także sumarycznego impact factor. Fakt ten jednak nie umniejsza wartości merytorycznej dorobku naukowego Habilitantki, który w większości przypadków z powodzeniem mógłby znaleźć się na wymienionych indeksach. Według zestawienia umieszczonego w wykazie publikacji (zał. 3) Habilitantka cieszy się ośmioma cytowaniami w publikacjach polskojęzycznych, a wszystkie jej publikacje zgodnie z wykazem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego odpowiadają liczbie 184 punktów (Autoreferat, zał. 2).

Prócz omówionej wyżej monografii aktywność naukowo-badawcza Pani dr Marty Kowalczyk zaowocowała licznymi publikacjami, wśród których należy wymienić 3 monografie, 2 redakcje, 10 publikacji w pracach zbiorowych oraz 12 autorskich artykułów naukowych. Zostały one opublikowane w różnych wydawnictwach związanych z środowiskami naukowymi w całej Polsce (Olsztyn, Elbląg, Poznań, Włocławek, Kraków, Tarnów). Zasadniczymi obszarami badawczymi Habilitantki są: a) żywoty i pisma mistyczek, b) pomoc osobom niepełnosprawnym jako obowiązek chrześcijański, c) praca na rzecz oświaty. W jej dorobku znajdziemy również artykuły z zakresu zwyczajów i tradycji religijnych, historii i obrzędowości.

1) Żywoty i pisma mistyczek

Zagadnienie to znalazło się w obszarze zainteresowań Habilitantki już na etapie przygotowań pracy doktorskiej poświęconej życiu i myśli religijnej św. Mechtyldy von Hackeborn (*Życie i myśl religijna św. Mechtyldy von Hackeborn*, Flos Carmeli, Poznań 2011, ss. 305). Rozwijając swą pracę badawczą opracowała zbiór modlitw będący dowodem duchowości świętych kobiet drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa (*Modlitewnik. Matki Kościoła*, Flos Carmeli, Poznań 2012, ss. 156). Interesującą pozycją jest również publikacja poświęcona bł. Dorocie z Mątów, zawierająca dane biograficzne oraz unikatowy zbiór modlitw autorstwa błogosławionej (*Błogosławiona Dorota z Mątów. Życie i duchowość*, eSPe, Kraków 2015, ss. 127). Powstałe publikacje pozwalają odkryć i zrozumieć zarzucone dzieła o tematyce duchowej autorstwa kobiet, które niejednokrotnie odegrały ważną rolę w dziejach Kościoła. Opracowania, opierające się na tekstach źródłowych, uwzględniają okoliczności oraz środowisko życia mistyczek, które wywarły ogromny wpływ na rozwój duchowości chrześcijańskiej, co pozwala lepiej zrozumieć przesłanie ich tekstów. Oprócz wyżej wymienionych publikacji książkowych na temat żywotów i pism mistyczek Habilitantka napisała jeszcze kilka artykułów poświęconych tej tematyce:

* *Św. Gertruda Wielka – benedyktyńska oblubienica Chrystusa*, w: red. M. Jodkowski, *Ut in omnibus glorificetur Deus, Księga Pamiątkowa ofiarowana Siostrze Profesor Ambrozji Jadwidze Kalinowskiej OSB*, Olsztyn 2013, s. 207-228;

* *Modlitwy św. Gertrudy Wielkiej świadectwem umiłowania Boga*, w: red. E. Wiszowaty, *In persona Christi w służbie pasterskiej obecności Chrystusa. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Antoniemu Misiaszkowi w 75. Rocznicę Urodzin*, Olsztyn 2013, s. 137-157;

* *Aspekty teologiczne objawień bł. Doroty z Mątów według „Liber de festis” Mistrza Jana z Kwidzyna*, w: red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J. M. Wojtkowski, *Veritas Christi Liberat. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. Rocznicę urodzin, 40. Rocznicę kapłaństwa i 20. Rocznicę biskupstwa*, Olsztyn 2014, s. 377-388;

* *Modlitwa podstawą życia duchowego błogosławionej Doroty z Mątów*, w: red. J. Hochleitner, *Kwidzyńska rekluza. Uniwersalne i regionalne przejawy kultu błogosławionej Doroty z Mątów Wielkich*, Kwidzyn 2014, s. 77- 92;

* *Dlaczego Matki Kościoła?*, Ateneum Kapłańskie, zeszyt 2 (615), t. 157, Włocławek 2011, s. 335-343;

* *Sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia i uzdrowienia w doświadczeniach mistycznych św. Gertrudy Wielkiej*, Poznańskie Studia Teologiczne, t. 26, Poznań 2012, s. 207-227;

* *Myśli przewodnie „Siedmiolilii” oraz „Żywota” Doroty z Mąków na podstawie przekazu Mistrza Jana z Kwidzyna*, w: *Studia Elbląskie*, 14 (2013), Elbląg 2013, s. 289-305.

* *Charakterystyka doświadczeń mistycznych bł. Doroty z Mąków na podstawie historycznych źródeł autorstwa Mistrza Jana z Kwidzyna*, *Studia Warmińskie* LI (2014), Olsztyn 2014, s. 95-107.

Wszystkie te publikacje charakteryzują się dużą wnikliwością naukową Autorki, która stara się, bazując najczęściej na źródłach, przybliżyć sylwetki i duchowość świętych kobiet. Z uznaniem odnotować trzeba odwoływanie się do bogatych przypisów i dydaktyczną troskliwość Habilitantki, świadcząca o tym, że zależy jej na wyjaśnieniu podejmowanych kwestii przez dodatkowe dopowiedzenia oraz komentarze. Publikacje tej grupy potwierdzają wyrażoną przez Autorkę chęć propagowania teologicznej myśli i mistycznego doświadczenia świętych kobiet, które nie zawsze w dostateczny sposób znajdują zainteresowanie ze strony badaczy. Aktywność badawczą Habilitantki na tym polu potwierdzają obok publikacji uczestnictwo w sympozjach oraz wygłaszane referaty.

2) pomoc osobom niepełnosprawnym jako obowiązek chrześcijański

W tym obszarze badawczym Habilitantka wykazuje umiejętność łączenia refleksji teoretycznej z praktycznym zaangażowaniem na rzecz pomocy osobom niepełnosprawnym. Dała się poznać jako osoba prowadząca pracę społeczną w Elbląskiej Radzie Konsultacyjnej Osób Niepełnosprawnych, a od roku 2012 w Fundacji Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie. Brała udział w konferencjach i sympozjach poświęconych dobremu praktykom w kontakcie z osobami niepełnosprawnymi. Prezentowała referaty na temat problemów związanych z rehabilitacją zawodową i społeczną różnych grup wiekowych w Polsce, które później znalazły swój wyraz w publikacjach. Trzeba zaznaczyć, że prezentowane przez Autorkę treści dotyczyły nie tylko różnych aspektów pracy społecznej, lecz były udaną próbą uchwycenia pracy na rzecz niepełnosprawnych w kluczu teologicznym. Przykładem ujęcia społecznej służby bliźnim w takiej perspektywie jest artykuł *Teologiczne rozumienie „służby” w odniesieniu do osób zatrudnionych w sektorze publicznym*, *Ateneum Kapłańskie*, zeszyt 1 (599-600), t. 153, Włocławek 2009, s. 114-119. Również w perspektywie teologicznej podejmuje swe rozważania na temat godności pracy osób niepełnosprawnych, dostrzegając m.in. jej podmiotowość, pozaekonomiczne aspekty, oraz biblijne wezwanie do przeobrażania świata właśnie poprzez pracę (*Godność pracy osób niepełnosprawnych*, w: red. J. Cymbała, *Godność pracy ludzkiej*, Olsztyn 2010, s. 75-88). Habilitantka wykazała się również znajomością problematyki związanej z edukacją osób niepełnosprawnych oraz podjęła próbę nakreślenia modelu priorytetów w działalności charytatywnej wobec osób niepełnosprawnych (*Kształcenie osób niepełnosprawnych na poziomie uniwersyteckim w Polsce. Podstawowe problemy i propozycje rozwiązań*, w: red. A. Bielinowicz, *W służbie Bogu i człowiekowi. Księga pamiątkowa na siedemdziesiąte piąte urodziny ks. kan. prał. dr. Wiesława Mikołaja Więcka*, Olsztyn 2013, s. 291-301; *Priorytety w działalności charytatywnej na rzecz osób niepełnosprawnych ruchowo w stopniu znacznym*, w: red. J. Stala, *Przestrzenie pracy socjalnej*, Kraków 2010, s. 285-302). Artykuły dotyczące powyższych zagadnień cechuje profesjonalne podejście do omawianej problematyki, orientacja w zagadnieniach prawnych, psychologicznych oraz praktycznych, co świadczy o wysokim poziomie zarówno wiedzy, jak i zaangażowania się Autorki w tym obszarze swych zainteresowań naukowych. Wyrazem popularyzacji zgłębianej problematyki pomocy społecznej są przygotowane i opublikowane przez Habilitantkę poradniki: *Codziennik współczesnego seniora. Dla osób starszych, ich dzieci, studentów nauk o rodzinie i pracowników socjalnych*, Radwan, Tolkmicko 2011, ss. 95 oraz *Niezbędnik Ojca. Dla rodziców, pedagogów, terapeutów i studentów nauk o rodzinie*, Radwan, Tolkmicko 2011, ss. 90.

3) Praca na rzecz oświaty

Trzeci obszar zainteresowań badawczych to szeroko pojęta działalność na rzecz oświaty. W aspekcie praktycznym oznacza ona współpracę z Centralną Komisją Egzaminacyjną, pracę

dydaktyczną w Ośrodku doskonalenia Nauczycieli, prowadzenie wykładów na Wydziale Teologicznym UWM w Olsztynie. Z profilem oświatowym powiązane są też publikacje naukowe nawiązujące do zwyczajów, tradycji, postaci historycznych czy obrzędów. Habilitantka pochyliła się nad bardzo interesującą problematyką zwyczajów związanych z Dniem Zadusznym (*Dzień Zaduszny w tradycji katolickiej i polskich obyczajach*, Homo Dei. Przegląd teologiczno-duszpasterski, rok LXXIX (2010), nr 4 (297), Kraków 2010, s. 68-80), przeanalizowała teologię i zwyczaje obchodów uroczystości Wszystkich Świętych (*Uroczystość Wszystkich Świętych w teologii Kościoła i w polskich tradycjach ludowych*, Tarnowskie Studia Teologiczne, t. XXVIII/1, Tarnów 2009, s. 93-118), przybliżyła tradycje ludowe nawiązujące do obchodów Zesłania Ducha Świętego (*Zesłanie Ducha Świętego w polskich tradycjach ludowych i w nauczaniu Kościoła*, w: red. S. Ropiak, M. Tunkiewicz, Sacerdos alter Christus. Kapłan w życiu i posłudze Kościoła na progu trzeciego tysiąclecia. Księga Jubileuszowa z okazji siedemdziesiątych urodzin ks. prof. zw. dr. hab. Władysława Nowaka, Olsztyn 2010, s. 497- 524). Niezwykle ważny zwłaszcza dla chrześcijan zachodniej Europy problem znalazł swój wyraz w artykule pt. *Desakralizacja kościołów. Rytuał sacrum czy profanum?*, Nurt SVD 2 (2011), rocznik 45, t. 130, Warszawa (Verbinum) 2011, s. 207-227. Wszystkie artykuły tej grupy cechuje obok ich naukowego wymiaru rys pedagogiczny, przybliżają one historię omawianych obchodów, wyjaśniają sens obrzędów i tradycji, a w ten sposób przyczyniają się do ugruntowania świadomości kulturowej i ekklezjalnej.

Habilitantka jest autorką innych jeszcze artykułów z zakresu teologii kapłaństwa, pisała o ideach cysterskich w XII i XIII w., średniowiecznym ideale życia beginek, o roli kontemplacji na drodze chrześcijańskiej miłości, podjęła ciekawe zagadnienie z obszaru styku teologii z nauką, mianowicie problematykę tzw. „mitochondrialnej Ewy”. Publikacje te świadczą one o szerokim spektrum zainteresowań badawczych Habilitantki. Wszystkie publikacje opatrzone są w bogate przypisy, świadczące o umiejętności odwoływania się do źródeł i opracowań. Oceniając te prace sugerowałbym, aby przypisy przywołujące hasła z Encyklopedii Katolickiej sporządzać na wzór zapisu artykułu z dzieła zbiorowego, podając autora hasła, jego tytuł oraz numer kolumny.

Przegląd wszystkich publikacji pozwala wyróżnić wśród nich nurt przewodni, będący wyrazem krystalizującej się specjalizacji Habilitantki (żywoty i pisma mistyczek). Obok niego rysuje się nurt towarzyszący powiązany z pracą na rzecz osób niepełnosprawnych i działalnością oświatową. Pojedyncze opracowania zagadnień z różnych dziedzin teologicznych świadczą o otwartości naukowej ich Autorki i odwadze badawczej. Habilitantka nie zawęża pola swoich badań do jednej postaci czy jednego problemu, ale daje wyraz swej dociekliwości i chęci zgłębiania wielu ciekawych zagadnień, przy jednoczesnym stanowczym określeniu rdzenia swoich zainteresowań. Świadczy to o dojrzałości naukowej i pasji poszukiwania i zgłębiania prawdy oraz wychodzenia naprzeciw wyzwaniom jakie stawia przed teologią współczesny świat.

b) Sympozja i konferencje

Działalności naukowa wyrażona konkretnymi publikacjami Pani Marty Kowalczyk powiązana była z aktywnym jej uczestnictwem w sympozyjach naukowych wraz z wygłaszanymi podczas konferencji referatami. Habilitantka wzięła udział w następujących sympozyjach i konferencjach:

1. 16-17.10.2008 r. - IX Dni Interdyscyplinarne na Wydziale Teologii UWM: „Na progu życia”. Teoria ewolucji a wiara chrześcijan. Referat: „Mitochondrialna Ewa”. Pomiędzy wiarą i nauką,
2. 25-27.06.2009 r. Konferencja organizowana przez Uniwersytet Jana Pawła II w Krakowie „Fides et ratio. Dziewięćset lat po śmierci św. Anzelm z Canterbury”. Prezentacja rozprawy doktorskiej.
3. 26-27.10.2009 r. – X Dni Interdyscyplinarne na Wydziale Teologii UWM: Godność pracy ludzkiej. Referat: Godność pracy osób niepełnosprawnych.
4. 15.12.2009 r. – Konferencja w Olsztynie „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy”. Referat: Priorytety w działalności charytatywnej na rzecz osób niepełnosprawnych ruchowo w stopniu znacznym.
5. 25-26.10.2010 r. – XI Dni Interdyscyplinarne na Wydziale Teologii UWM: Rytuał – od etologii do teologii. Referat: Desakralizacja kościołów. Rytuał sacrum czy profanum?

6. 20-22.10.2011 r. Sympozjum „Święta Teresa od Jezusa mistrzynią doskonałości” w klasztorze Karmelitów Bosych, zorganizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych w Poznaniu oraz przez Instytut Duchowości Carmelitanum. Referat: Miłość do człowieka a kontemplacja.
7. 12-13.11.2012 r. - XIII Dni Interdyscyplinarne na Wydziale Teologii UWM: Mózg-umysł-dusza. Teologia, filozofia i nauki empiryczne w sporze o adekwatną antropologię. Udział w dyskusji.
8. 29.11.2012 r. – Konferencja na Zamku w Kwidzynie: Błogosławiona Dorota z Mątów Wielkich. Życie i Kult. Referat: Myśli przewodnie „Siedmiolilii” oraz „Żywota” Doroty z Mątów na podstawie przekazu Mistrza Jana z Kwidzyna.
9. 14.11.2013 r. - Konferencja na Zamku w Malborku „Dewocja i kult w państwie krzyżackim”. Referat: Eucharystia w centrum życia duchowego bł. Doroty z Mątów według przekazu „Liber de festis” Mistrza Jana z Kwidzyna.
10. 19.05.2014 r. Konferencja Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego w Elblągu „Prawda fundamentem ładu społecznego – inspiracje Jana Pawła II dla współczesności” – udział w dyskusji.
11. 27-28.05.2014 r. IV Konferencja Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej „Człowiek we współczesnym świecie – zagrożenia i wyzwania”. Referat: Zatrudnienie i godna płaca osób niepełnosprawnych wyzwaniem dla współczesnych władz Polski w świetle nauczania Jana Pawła II.
12. 06.06.2014 r. Sympozjum Maltańskie na WT UAM w Poznaniu „Zakon Maltański wczoraj i dziś na progu 10-go stulecia istnienia”. Referat: Znaczenie podstawowych symboli Kawalerów Maltańskich w perspektywie historyczno-teologicznej.
13. 26.06.2014 r. Konferencja na Zamku w Kwidzynie „Uniwersalne i regionalne uwarunkowania kultu "kwidzyńskiej rekluzji" - bł. Doroty z Mątów Wielkich”. Referat: Modlitwa podstawą życia duchowego bł. Doroty z Mątów.
14. 22.10.2014 r. – Konferencja w Olsztynie „Promocja zatrudniania osób z niepełnosprawnością w administracji publicznej” w ramach projektu „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy II”. Udział i wystąpienie.
15. 05.11.2014 r. – Sesja naukowa WSD „Hosianum w Olsztynie „Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna”. Referat: Maria z Magdali w wizjach średniowiecznych mistyczek – św. Mechtylidy von Hackeborn, św. Brygidy Szwedzkiej i bł. Doroty z Mątów.
16. 28.01.2015 r. – Konferencja w Olsztynie „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy IV” – wystąpienie.

Obok aktywnego uczestnictwa w konferencjach Habilitantka była także współorganizatorką sympozjum naukowego „Zakon Maltański wczoraj i dziś na progu 10-go stulecia istnienia” (6 czerwca 2014 roku). Sympozjum odbyło się w murach Wydziału Teologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, gromadząc wielu znamienitych gości z kraju i z zagranicy.

c) Działalność dydaktyczna

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk teologicznych Habilitantka prowadziła zajęcia dydaktyczne w postaci wykładów skierowanych do różnych grup słuchaczy. Były to wykłady w ramach projektu „Wychowanie do integracji. Kursy kwalifikacyjne bibliotekoznawstwa i oligofrenopedagogiki” z zakresu historii kultury poświęcone materialnej i umysłowej działalności. Wykłady te skierowane były do podnoszącej kwalifikacje zawodowe kadry oświatowej, za co dwukrotnie (w 2008 i w 2010 r.) Habilitantka otrzymała dyplom z podziękowaniem od dyrektora Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. W ramach wykładów otwartych w latach 2005-2011 Habilitantka prowadziła cykl prelekcji dotyczących historii religii, kultury i sztuki dla studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku i Osób Niepełnosprawnych, który funkcjonuje przy Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, za co również otrzymała dyplom z podziękowaniem. Natomiast w roku 2014 przeprowadziła wykłady z teologii

duchowości dla słuchaczy Elbląskiej Szkoły Biblijnej. Od roku akademickiego 2009/2010 prowadzi wykłady na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

d) Popularyzacja nauki i współpraca naukowo-instytucjonalna

Obok publikacji naukowych, za pośrednictwem których Habilitantka dzieliła się owocami swojej pracy badawczej, podejmowała również szereg inicjatyw popularyzujących wyniki jej badań w szerszym kręgu odbiorców. Miały one na celu przybliżanie dzieł o tematyce duchowej autorstwa przede wszystkim kobiet, które odegrały ważną rolę w dziejach Kościoła. Inicjatywy te jawią się jako bardzo wartościowe, gdyż zapoznają ludzi współczesnych z życiem i dziełami mistyczek, które wywarły ogromny wpływ na rozwój duchowości chrześcijańskiej (ukazywanie geniuszu kobiecego w dziejach Kościoła). Z badań Habilitantki skorzystać mogą nie tylko fachowcy kulturoznawcy, historycy i teologowie, ale również osoby spoza ścisłego grona naukowców, pragnące poszerzyć swoją wiedzę i pogłębić duchowość. W celu popularyzowania wiedzy dotyczącej mistyki Habilitantka występowała w audycji Radia Plus, zatytułowanej „Portrety Plusa”, w której opowiadała o życiu codziennym i rozwoju duchowości kobiecej w średniowieczu. Była również główną bohaterką wieczoru autorskiego poświęconego własnej twórczości naukowej w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM, 29 maja 2014 r. Prowadziła cykl wykładów pt. „Matki Kościoła” w *Studium Carmelitanum* w Poznaniu. Wiedzę na temat duchowości chrześcijańskiej propaguje poprzez krótkie artykuły informacyjne, zamieszczane na portalach razemztoba.pl oraz portEl.pl.

Habilitantka współpracuje aktywnie z towarzystwami naukowymi, instytucjami edukacyjnymi oraz organizacjami społecznymi. Na zlecenie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, przeprowadza jako recenzent weryfikację zadań egzaminacyjnych z terapii zajęciowej dla uczniów szkół policealnych. Jest członkiem Rady Duszpasterskiej diecezji elbląskiej, współpracuje jako konsultant Elbląskiej Rady Konsultacyjnej Osób Niepełnosprawnych. W ramach współpracy z Fundacją Polskich Kawalerów Maltańskich zajmuje się organizacją szkoleń, prowadzeniem wykładów i pomocą potrzebującym. Brała udział w organizacji Mistrzostw Europy w Siatkówce na siedząco, za co została wyróżniona dyplomem.

W świetle kryteriów opisujących wymagania wobec osób ubiegających się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego zauważyć należy, że wśród tak wielu inicjatyw o charakterze naukowym, popularyzacyjnym i społecznym podejmowanych przez Habilitantkę, nie udało się jej wziąć udziału w konsorcjach i sieciach badawczych, nie kierowała międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi, nie była opiekunem naukowym doktorantów ani promotorem pomocniczym, nie przeprowadziła recenzji projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych. Fakty te nie zmieniają jednak w sposób znaczący **pozytywnej oceny jej aktywności naukowej, która jest imponująca i stanowi wystarczającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych.**

4) Wniosek końcowy

Pozytywna ocena rozprawy habilitacyjnej, uznanie dla twórczego dorobku badawczego mającego swój wyraz w publikacjach, a także bogata aktywność na polu dydaktycznym oraz popularyzatorskim świadczą o dobrze zorganizowanym warsztacie naukowo-badawczym Habilitantki i dają dowód osiągnięcia wymaganego stopnia samodzielności pracy naukowej. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani dr Marty Kowalczyk do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Gniezno, 16.11.2015 r.

Ks. dr hab. Maciej Olczyk

.....
podpis Recenzenta